

Framløga á kjakfundi í Árhús:**Føroyingar mugu kenna sínar vinnuligu avmarkingar**

Føroyingafelagið í Árhús hevði fund herfyri, har kjakast skuldi um støðuna í Føroyum. Fundurin legði upp til, at kjakast skuldi um framtíðina, heildur enn keglast um, hvør hevur ábyrgdina av tí støðu, føroyingar eru í.

Undirritaði valdi so at tosa um støðuna, sæð frá einum uttanríkishandils-sjónarmiði, t.v.s. hvussu kunnu vit økja okkara samhandil við útlendið, við tí fyrri eyga at skapa meiri arbeiði í Føroyum og samstundis fáa inntøkur inn í landið við útflutningi av vörum.

Eg fari at taka útgangspunkt í tí støðu, føroyingar eru í í dag, og síðan koma við uppskoti um, hvussu vit kunnu koma viðari og broyta støðuna til tað betra.

Fyri mær at siggja eru nakrir grundleggjandi trupulleikar í Føroyum, sum forða fyri, at samfelagið yvirhøvur kemur viðari, figgjarliga særð. Í tí fylgjandi skal eg stutt og generelt koma inn á nakrar høvuðstrupulleikar, soleiðis sum eg siggi teir:

1. Trupulleiki

Vit fáa alt ov lítið av fiski upp av okkara grunnum. Eini 80.000 tons verður mettt at vit kunnu fáa í ár, og hetta er alt ov lítið til at figgja øll tey skip og virki, sum eru tengd at fiskivinnuni. Arbeiðsloysi er fylgjan av hesum, og tá útflutningsinntøkurnar til samfelagið alcina stava frá fiskivinnuni, er torført hjá samfelagnum at bera útreiðslurnar av hesum arbeiðsloysi.

2. Trupulleiki

Fiskifrøðingar meta, at fiskastovnar fara ikki at vaksa fyrr enn um eini 3-5 ár. Tástani fara hesir stovnar at geva tað av sær, sum teir góvu fyri einum 3-4 árum síðani, t.v.s. umleið 100-130 túsund tons. So um vit skulu dúa upp á hesar stovnar aleina, so vil arbeiðsloysi standa við í fleiri ár fram.

Sjálvandi kunnu vit seta okkara vón til, at vit fáa kvotur og sleppa at fiska hjá øðrum londum, men í løtuni er lítið, ið talar fyri hesum.

3. Trupulleiki

Hyggja vit at framleiðsluni á landi, so eru vit

verðinsmeistarar í at framleiða blokk, t.v.s. hálfvabrikata til aðrar at víðarframleiða. Flakavirkini fáa góða úrtøku og vinning burtur úr hesi framleiðslu, og tað er gott. Trupulleikin er bert, at framleiðslan er ikki serliga virðisskapandi og harumframt skapar henda blokkframleiðsla ikki nógvar arbeiðspláss. Sostatt vil arbeiðsloysið ikki minka við hesi framleiðslu.

4. Trupulleiki

Royndir eru gjørdar við at innflyta fisk við tí fyrri eyga at víðari framleiða og góðska til liðugvøru. Men tað tykist, sum um nógvar trupulleikar eru knýttir at hesum.

Tað byrjar við trupulleikum við at keypa tann rætta fiskin, og tá fiskurin er komin til landið, er torført at fáa hann tíðnaðan, so góðsken kann varðveitast. Í sjálvari framleiðsluni eru trupulleikar, bæði við úrtøku og við at fáa eitt skiftisavlop, ella vinning, soleiðis at tað kann loysa seg hjá flakavirkinum at fara undir framleiðsluna. Fylgjan er, at nógvar flakavirki als ikki fáast við at góðska innfluttan fisk.

Harumframt eru eisini trupulleikar við at selja liðugvøruna, tí Fiskasølan skal kappast við mastodontar á Europeiska marknaðinum, so sum Findus, Igloo o.a., og hesir hava eyðsæð meiri pening til marknaðarføring enn Fiskasølan. Harumframt eru keyparamir sera kræsir, tá fiskurin er duplutfyrstur.

So vítt eg havi skilt, so verður mettt, at henda framleiðsla einans kann gerast eitt iskoyti til blokkframleiðsluna, t.v.s., at tá virki ikki framleiðir blokk, so verður liðugvøru framleiðslan sett í gongd. Sostatt vil arbeiðsmegin flytast frá blokkframleiðsluni til liðugvøru framleiðsluna, og arbeiðsloysið í samfelagnum vil ikki minka stórvægis.

5. Trupulleiki

Tað hevur sína ávirkan, at føroyingar hava fáar royndir av sokallaðari ídnaðarframleiðslu, bæði hvat viðvíkur fiskavörum og øðrum vörum, sum

einki hava við fisk at gera. Vit hava ov fáar royndir við, hvussu vit fáa eina effektiva framleiðslu av vörum, sum krevja relativt stóra viðgerð. Higartil hava royndirnar víst, at vinningurin er lítill, og harvið er eisini minni peningur til vørumennigina, ella forskning, sum er grundarlagið fyri framhaldandi at vera kappingarførur innan ídnaðarvørur.

6. Trupulleiki

Vit hava rættuliga avmarkaðar ressourcir innan søluliðið. Sjálvt Fiskasølan setir seg ikki føra fyri stórum marknaðarførings-tøkum í útlondum, fyri ikki at tala um smærri virki, sum neyvan hava ráð til ein solumann við fullari løn. Tí er eisini mest náttúrligt, at venda sær móti marknaðum, har keyparamir eru fáir og stórir, eins og støðan er við blokksluni. Hetta merkir eisini, at vørunar typiskt verða víðari framleiddar í keyparalondum. Og aftur viðførir hetta, at minni verður til arbeiðsførar hendur í Føroyum.

7. Trupulleiki

Vit hava sera avmarkaðar møguleikar at gera nýløgur í vinnuna, av tí at føroyskir figgjarstovnar ikki seta seg føran fyri at lata pening til stórrí fløgur. Tað mesta av vinnulívnum fer í hesum døgum á heysin, og torført er at siggja, hvussu hetta vinnulív kann endurreisast við føroyskari figging. Enn einaferð viðførir hetta, at arbeiðsloysið framhaldandi verður høgt.

Aftan á at hava staðfest hesar trupulleikar, kann ein tí spyrja, um tað yvirhøvur kann gerast nakað fyri at bota um støðuna í Føroyum? Tað meti eg at vit kunnu. Men tað er avgerandi, at vit duga at siggja okkara avmarkingar, ella »begrensinger» um ein vil. Vit mugu tilganga okkara vinnu eftir teimum fyrirtreutum, sum deils eru settar av okkara stóð og orku, og deils tí útheimi, sum skal keypa okkara vørur. Hartil skulu okkara framtíðarætlanir strekkjast seg longri enn til fyrstkomandi lótingsval. Eg meti tí, at vit skulu hava ein vinnubýnað,

sum tekur hædd fyri teim avmarkingum, vit liva undir. Harumframt skal vinnubýningurin megna at minka munandi um arbeiðsloysið, m.a. við øktum útflutningi av vörum. Hesin vinnubýnaður kann setast upp í trimum punktum.

1) Vit skulu hava eina fiskivinnu, sum primert skal liva av blokkframleiðslu, og sekundert liva av víðarframleiðslu av innkeyptum frystum fiski. Harumframt skal so leitast eftir fiskimøguleikum í øðrum londum. Eisini eru tað inntøkumøguleikar í at útflyta okkara know-how innan fiskivinnu til onnur lond gjøgnum Joint Venture, her hugsi eg serliga um Eystanlondini.

2) Í vinnubýnaðinum skulu vit framleiða vørur til útflutnings, bæði góðskaðar fiskavørur og aðrar vørur, men har vit í stóran mun sleppa undan at figgja dyra marknaðarføring og har vit sleppa undan útreiðslum til kanning og royndir av nýggjum vörum og framleiðsluháttum.

3) Vit skulu hava ein vinnubýnað, har vit fáa figgjað nýfløgur í føroyska vinnulívið av figgjarstovnum uttanfyri Føroyar

Fyri at hesin vinnubýnaður kann uppneyst, skulu ávisar broytingar gerast í okkara núverandi vinnulívi. Fiskivinnusíðan í býnaðinum er fyri ein part tann, hon er í dag. Men eg meti, at sjálvt um vit um 4-5 ár fáa 130 tús. tons av fiski upp á land, so vilja flakavirkini ikki økja stórvægis í tali, tí framleiðslu kapasitetin á hesum virkjunum hevur verið alt ov stórur í nógvar harrans ár. Virkini fara ivaleyst at finna út av, at figgjarliga ber flakavinning seg best við eini helvt av teimum 20 virkjum, sum vóru fyri fáum árum síðani.

Fyri at minka um arbeiðsloysið er tí neyðugt við framleiðslu av øðrum vörum enn fiskavörum. Sostatt skulu føroyingar innflyta rávørur, fram-

Ólavur Gregersen, stud. merc. skrifvar

Sjónarmið

leiða burtur úr hesum, og síðan útflyta aftur. Higartil hava føroyingar mettt, at hetta letur seg ikki gera. Eg eri ósamdur í hesum. Tað eru tververuligar forðingar í Føroyum fyri at vit ikki kunnu verða kappingarførir við t.d. skandinavisksk lond. Tað er orkan, ella el-prísir, og fraktkostnaðurin. Hesar forðingar kunnu niðurbrotast við politiskari hjálp, t.d. við stuðli til fraktkostnaðin av útflutningsvörum.

Lønarkostnaðurin er í fleiri førum tann sami ella lægri í Føroyum enn í øðrum norðurlondum, so har er eingin trupulleiki, so leingi vit skulu kappast við hesi lond.

Ein annar trupulleiki, sum ofta verður havdur á lofti, er tann vánaligi effektivitetin í føroysku framleiðsluni. Hetta er eisini rætt, og hevur sínar orsøkir, sum eg nevndi fyrr. Men júst fyri at bota um effektivitetin, her hugsi eg bæði um framleiðslutól og framleiðslu-hættir, er neyðugt við útlendskari vitan, ella know-how. Henda má koma frá royndum útlendskum framleiðslum, tá talan er um vørur, sum vit ongir royndir hava av, hvat antin tað er fiskavørur ella aðrar vørur.

Harumframt er neyðugt, at útlendingar figgja marknaðarføringina av teim vörum, sum venda sær til nógvar smáar keyparar, sokallaðar konsumentvørur.

Hetta vil við øðrum orðum siga, at útlendingar skulu gera fløgur í føroyska vinnulívið. Tað eru

teir, sum skulu bera útreiðslurnar til vørumennig og marknaðarføring, meðan føroyingar skulu framleiða vørur og taka seg betaltan fyri tað. Vit bliva sostatt undirlevarandørar – tí tað hava vit ráð til og er innan fyri tær avmarkingar, vit sum vinnulívstjóð kunnu megna.

Harvið skulu vit so fáa arbeiðspláss í samfelagnum, sum fyri tað fyrsta ikki bara eru tengd at fiskivinnuni, og sum fyri tað næsta kunnu skapast við útlendskari figgjan.

Tann samlaði vinnubýnaðurin kann sostatt røkka við at útlendskir vinnufyrirtekur investera í framleiðsluvirki í Føroyum, lata know-how innan framleiðsluna og taka sær av marknaðarføringini, umframt at føroyingar halda áfram við fiskivinnuni sum higartil.

Tað føroyska sölubæðið hvat viðvíkur samhandli við útlendið skal tí umfata:

– innan fiskivinnu: sølu til fáar og stórar keyparar.
– innan aðrar ídnaðarvørur og fiskivørur, sum vit ikki megna at framleiða effektivt nokk í dag: Sannføra útlendingar um ágóðan við at gera íløgur í Føroyum.

Spurningurin er so: Hví í allari víðu verð skulu útlendingar gera fløgur í einum falitbúgvi sum Føroyum??? Men tað er soleiðis við virkjum og fløgum, at tær leita hagar, tær trívast best figgjarliga. Tí er neyðugt, at før-